

BLAND RÖDA TRÖJOR, RUTIGA SKJORTOR OCH PROFESSIONELLA PRESIDENTKANDIDATER

SVEND DAHL

I USA är det presidentval år 2000. Men kandidater har redan börjat formera sig. Republikaner som vill till Vita Huset omvärderar sin politiska profil. Och tänker på vad de har i garderoben.

Det dröjer ett bra tag innan kampanjerna inför nästa amerikanska presidentval år 2000 drar igång på allvar. Men de politiker som tänker sig en framtid i Vita huset har för länge sedan skaffat klippkort på flyget till Iowa och New Hampshire, som av tradition är de delstater som håller de första primärvalen. Och gör man bra ifrån sig där i januari år 2000, är chansen stor att man blir sitt partis presidentkandidat.

Vecka efter vecka under våren och sommaren har de som hoppas på att bli presidentkandidater ägnat åt sådana saker som politiska kandidater gör mest. De träffar lokala politiska aktiver som röstar i primärvalen. De håller tal på handelskammaren i Manchester, New Hampshire. De

---

SVEND DAHL är projektledare på Timbro.

underhåller ledarskribenter i *Des Moines*, Iowa.

Skandaler skadar Gore

Presidentvalet 1996 var ett av de tråkigaste på mycket länge. Redan innan Bob Dole blivit republikanernas kandidat, var det klart att Bill Clinton skulle vinna. Men presidentvalet år 2000 har alla förutsättningar att bli intressant, vilket inte minst märks i Washington DC, där politiska tyckare och kampanjkonserter redan funderar över de tänkbara kandidaternas för- och nackdelar.

Det är nämligen inte alls självklart att vicepresident Al Gore kan dra fördel av Clintons popularitet, och med lätthet bli vald till president. Kopplingen till Clinton kan i stället bli en belastning om skandalerna i Vita huset fortsätter att vara den dominerande frågan i debatten. Men framförallt saknar Gore helt den karisma som gjort Clinton till en fenomenal kampanjpolitiker.

En annan faktor som borgar för en

spännande kampanj är det stora antalet republikaner som är intresserade. 1996 valde många topprepublikaner att inte kandidera, eftersom de insåg att det var omöjligt att vinna över Clinton. Listan över tänkbara republikanska kandidater inför år 2000 innehåller däremot, enligt *The Almanac of American Politics*, redan 27 namn.

Även om det är omöjligt att säga exakt vilka av de 27 som kommer att kandidera och hur den politiska miljön kommer att vara om ett och ett halvt år tänkte jag presentera några av de republikaner som överväger att kandidera.

Moderat sydstatsguvernör med stort nätverk

Om man skall tro de opinionsmätningar som gjorts under våren kan USA:s nästa president mycket väl heta – ja, just det – George Bush. George W. Bush, populär republikansk guvernör i Texas och son till den förre presidenten, har under vå-

ren seglat upp som den starkaste republikanska kandidaten. Opinionsmätningar visar t o m att han skulle slå Al Gore.

Naturligtvis skall man inte fästa alltför stor vikt vid opinionsmätningar som görs mer än två år innan valet i november år 2000. Bush har inte ens sagt att han är intresserad av att kandidera. I stället har han nu i höst antytt att han kanske inte ställer upp, eftersom han inte vill utsätta sin familj för den granskning och uppmärksamhet som en presidentvalskampanj skulle innebära. Och till skillnad från många andra har han varken rest till New Hampshire och Iowa eller besökt republikanska gräsrotskonferenser. Men om Bush ställer upp lär han bli en stark kandidat.

Omfattande nätverk

Att Bush är guvernör i en stor och viktig delstat som Texas har betydelse. Det gör det lätt för honom att samla in pengar till sin kampanj. Och att vinna Texas, vilket Bush med lätthet skulle göra, är ett viktigt steg på vägen till Vita Huset. Namnet Bush gör, förutom att han redan är känd på nationell nivå, också att han har tillgång till ett omfattande politiskt nätverk som fadern byggt upp under åren, vilket gör det lätt att skapa en kampanjorganisation.

På ett helt annat sätt än fadern är George W. Bush dock en produkt av det nya republikanska partiet, dominerat av konservativa aktivister och med den geografiska tyngdpunkten i södra och sydvästra USA. Och till

skillnad från fadern, som trots många år som företagare i Texas, framstod som en medlem av den traditionella eliten från nordöstra USA, känner George W. Bush sig hemma bland vanliga väljare.

Men hans konservatism har varken populistiska eller religiösa förtecken. Tvärtom har Bush gång på gång utmanat det republikanska partiet i Texas som kontrolleras helt av den religiösa högern. Bushs politiska budskap bygger inte på den konservativa sociala agendan, många konservativa muttrar t ex över att han inte bryr sig om abortfrågan. I stället är paradfrågan utbildning. I Texas har han arbetat mycket med att förbättra kvaliteten i de offentliga skolorna. Till skillnad från många konservativa i Texas är han också för öppna gränser, en – med tanke på närheten till Mexiko – stundtals kontroversiell fråga. Han är en varm anhängare av frihandel, och förespråkar en aktiv amerikansk utrikespolitik

Denna moderata konservatism riskerar förstås att väcka en hel del missnöje bland republikanska aktivister, som gärna ser högljutt abortmotstånd som det enda måttet på en bra kandidat, och som dominerar bland dem som röstar i primärvalen. Men bland väljare i allmänhet lär Bushs budskap kunna gå hem.

Även om George W. Bush skulle få stöd från stora delar av den republikanska partiapparaten, är den verkliga etablissemangskandidaten representanthusets talman Newt Gingrich. Sedan sammandrabbning-

arna med Clinton för några år sedan har Gingrich varit den minst populära politikern i USA, men de senaste månaderna har hans popularitet börjat stiga. För att förbättra sin image har han poserat i röd tröja och jeans, erkänt att republikanerna övertolkade sitt förändringsmandat 1994 och försökt framstå som en mer ödmjuk och mindre konfrontationsinriktad politiker.

Presidentkampanj som sorti

Det som talar för Gingrich är naturligtvis att han är populär bland partiaktivisterna och att han inte skulle ha några som helst problem att finansiera sin kampanj. Men hans popularitetssiffror är, den röda tröjan till trots, fortfarande så låga att det blir svårt att ta honom på allvar den dagen han tillkännager att han vill bli president. De flesta är också överens om att Gingrich mest ser en presidentkampanj som ett bra sätt att dra sig tillbaka från politiken.

Lamar Alexander, en gång guvernör i Tennessee och senare George Bushs utbildningsminister, heter en republikansk politiker som också lockas av Vita Huset. Men det enda Alexander är känd för är att han hade en röd storrutig skjorta på sig när han försökte bli republikanernas presidentkandidat 1996. Han vann inga primärval, ja han förlorade t o m ganska rejält i varenda val. Men i stället för att dra den rimliga slutsatsen av valförlusterna och dra sig tillbaka till Tennessee, är Alexander i full gång med att planera nästa kampanj.

Alexander är typexemplet på vad som kan kallas de professionella presidentkandidaterna. Alltså personer som på fullt allvar har det som heltidssysselsättning att kandidera till presidentposten. Visst, de säger inte att de kandiderar, men de gör alla saker som är typiska för presidentkandidater, som t ex att dyka upp i småstäder i New Hampshire för att hålla tal.

Abortförbud och skolböner

Bland de professionella kandidaterna återfinns också Dan Quayle, George Bushs vicepresident. Quayle, som mest är känd för att inte kunna stava, har sedan Bush förlorade 1992 ägnat sig åt sin egen kampanj. Framförallt har han genom att betona frågor som abortförbud och skolbön försökt att bli den kristna högerns kandidat. Men i och med att flera andra starkare kandidater, som Steve Forbes och John Ashcroft, försöker vinna deras röster, har Quayle enligt många tappat sin naturliga bas. Visst försöker han betona sin erfarenhet, och visst framstår han både som mognare och mer påläst nu än när han var vicepresident. Men hans avtryck som vicepresident och dessförinnan som senator, är knappast imponerande. Och att vara ett nationellt skämt är ingen bra grund för en framgångsrik kampanj.

Steve Forbes har visserligen ett riktigt jobb – chefredaktör för den egna affärstidningen *Forbes* – men det verkar inte vara en alltför betungande sysselsättning. För precis som

Quayle, verkar Forbes inte göra mycket annat än att vara presidentkandidat.

” Om man skall tro de opinionsmätningar som gjorts under våren kan USA:s nästa president mycket väl heta – ja, just det – George Bush. ”

1996 var det ingen som tog Forbes kandidatur på allvar. Han reste omkring i sitt flygplan ”Capitalist Tool” och höll ett och samma tal om behovet av en platt inkomstskatt på 17 procent. Det gjorde honom visserligen populär bland libertarianerna på Cato Institute i Washington, men knappast till en seriös kandidat.

Därför har Forbes sedan 1996 systematiskt bearbetat viktiga konservativa organisationer, som t ex Christian Coalition. Och han har tagit sig tid att besöka konservativa aktivister på de mest osannolika platser, många säger skämtsamt att man kan få Forbes som talare på familjefesten om man bara frågar.

Engagemanget har givit utdelning. Forbes har inte bara blivit en av favoritkandidaterna bland den kristna högern, han har också blivit den främsta anti-etablissemangskandidaten.

Sedan republikanerna fick majoritet i senaten och representanthuset hösten 1994 har missnöjet nämligen

brett ut sig bland partiaktivisterna. Gingrich och majoritetsledaren i senaten, Trent Lott, är alldeles för kompromissvilliga heter det ofta. Och de gör inget för att främja traditionella familjevärderingar, klagar ledarna för den kristna högern. Som en politisk nykomling kan Forbes med trovärdighet spela på detta missnöje.

Moraliskt laddat budskap

För att attrahera konservativa republikaner har Forbes också modifierat sitt budskap. Numera talar han minst lika mycket om vikten av att återupprätta den traditionella moralen som om betydelsen av sänkta skatter. Och när han för ett tag sedan fick frågan om vad han skulle prioritera om han som president var tvungen att välja mellan sänkt skatt och förbud mot abort, valde han abortförbudet.

Även om Forbes etablerat sig som en seriös kandidat, är det fortfarande svårt att ta honom på allvar. När han med entonig röst uttalar sig låter han fortfarande som en nybakad ungdomsförbundspolitiker med ett enkelt budskap, men utan politiskt och ideologiskt djup. Visst kan det gå bra för honom i primärvalen, men att tänka sig Forbes som president ter sig nästan lika orimligt som Quayle i Vita huset.

Forbes verkliga styrka är rollen som kritiker av republikanerna i Washington. En annan republikan med ett liknande budskap är senatorm från Missouri, John Ashcroft. Från att ha varit så gott som okänd har Ashcroft under våren börjat etablera

sig som en seriös socialkonservativ kandidat. Precis som Forbes talar han om hur republikanerna tappat sin ideologiska kompass. Men framförallt har han blivit den skarpaste republikanske kritikern av Bill Clinton. Och han har tagit varje tillfälle i akt att påpeka att en person med Clintons moral inte är lämpad att vara president.

Om skandalerna i Vita huset blir en valfråga lär Ashcroft kunna dra fördel av det. 1976 valdes Jimmy Carter till president tack vare en kampanj som handlade om vikten av moral i Washington. Precis som Watergate banade väg för Carter tror en del republikanska strateger att Clintons skandaler kan bana väg för en republikansk Carter. Och det skulle mycket väl kunna vara John Ashcroft.

En ny Reagan

John Kasich tillhör, i egenskap av ordförande för representanhusets budgetutskott, i allra högsta grad det republikanska etablissemanget i Washington. Det var t ex Kasich som låg bakom överenskommelsen med Bill Clinton, som ledde till att man för första gången på många år kunde presentera en budget i balans. Denna roll har dock inte förhindrat Kasich från att under våren börja tala om att republikanerna glömt bort varför de blev valda.

Därmed pekar han på ett missnöje som sträcker sig långt utanför den kristna högern. Tidigare i våras ställde t ex journalisten David Frum, som skrivit två läsvärda böcker om den

amerikanska högern, frågan om republikanerna någonsin kommer att våga stå för någonting modigare än att använda skattepengar till vägbyggen. Frums känsla var att republikanerna helt enkelt glömt bort att de kom till Washington för att sänka skatter och skära i utgifterna, och i stället blivit precis som demokraterna var när de kontrollerade kongressen.

Kasich blev känd när han tillsammans med en liberal demokrat från Kalifornien försökte skrota ett republikanskt favoritprojekt, B-2-bombplanet, med motiveringen att planet efter Sovjetunionens fall var slöseri med skattepengar. Nu är hans måltavla en ledande republikansk politiker. Bud Shuster, som är ordförande i representanhusets transportutskott, har nämligen föreslagit att man under de kommande åren skall satsa 214 miljarder dollar på vägar, broar och annat smått och gott som kan förgylla tillvaron i kongressledamöternas valdistrikt, något som i Kasichs ögon borde vara otänkbart för en republikansk politiker. Det är en hållning som fått många att tala om Kasich som en ny Reagan.

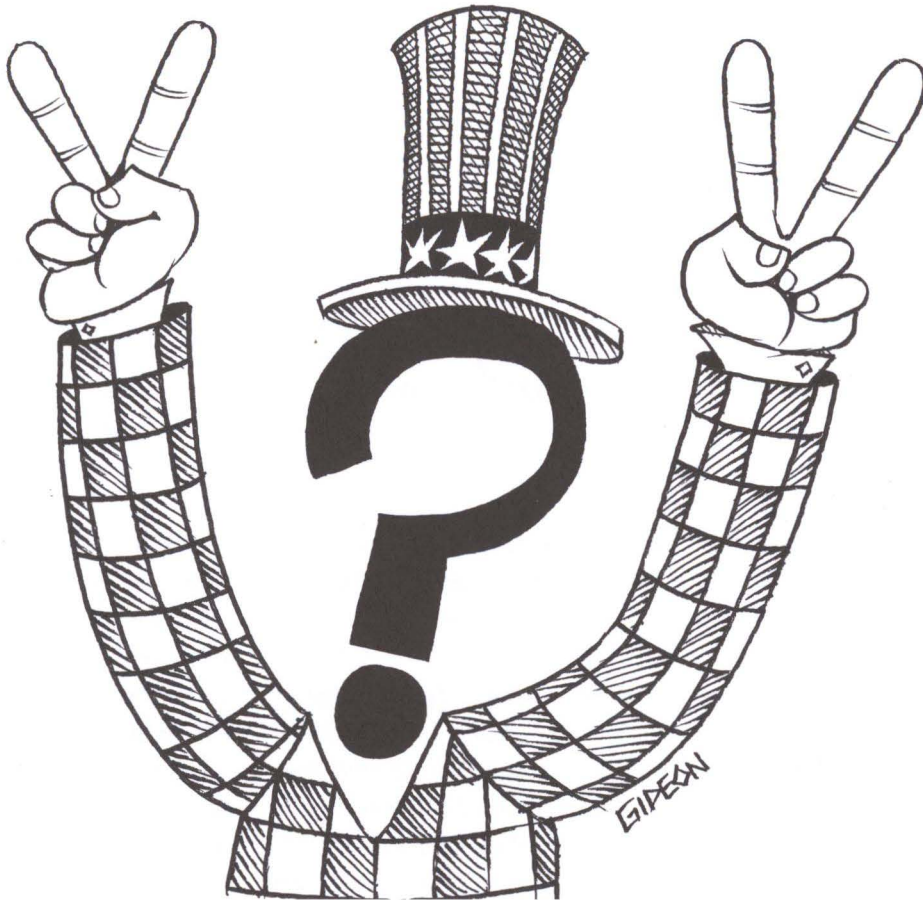
Kasich betonar inte bara skattesänkningar och en mindre statsmakt, som är populära frågor bland väljarna. Han är också en ny sorts republikan som kan attrahera nya väljargrupper. Han kommer från enkel bakgrund, pappan var brevbärare. Och fastän han är konservativ, har han inte mycket till övers för den kristna högerns moraliserande. "Jag har en personlig relation till Gud,

och jag är övertygad om att han gillar rock", förklarade Kasich för en månad sedan i *New York Times*, apropå att delar av den kristna högern anser att rock är omoraliskt. Att Kasich dessutom är mediernas favorit gör honom knappast till en sämre kandidat.

Liberal republikan

De flesta kanske skulle skratta åt tanken på en republikansk president som är uttalat för rätten till abort, mot rätten att bära vapen och för homosexuellas rättigheter. Ändå är det inte alls osannolikt att New Yorks republikanske borgmästare Rudy Guiliani kommer att kandidera. Under våren har han hunnit med att tala på republikanska konferenser i både Iowa och Arizona. Kort sagt har han börjat bete sig som om han vore intresserad av en politisk karriär efter att hans andra och sista mandatperiod som borgmästare löper ut år 2000.

Visst är Guiliani liberal i många sociala frågor, men samtidigt har han reformerat New Yorks välfärdssystem och hållit stadens utgifterna under kontroll. Och så har han förstås bekämpat brottsligheten och gjort New York till en säker stad, vilket gjort honom känd långt utanför USA. Det är saker som imponerar även på konservativa republikanska primärvalsväljare. Men Guilianis politik som borgmästare lär också tilltala väljare långt utanför republikanernas kärntrupp. Inte minst lär budskapet gå hem hos dem som brukar kallas "Reagandemocrats", alltså lägre

medelklass som av tradition röstat på demokraterna, men som röstade på Reagan under 80-talet, och som nu återvänt till Clinton.

Vem kan förvalta Clintons arv?

Några av de republikaner jag skrivit om kommer inte att ställa upp, men många av dem kommer under 1999 att officiellt tillkännage att de kandiderar till presidentposten. Med det stora antalet kandidater och den stora spännvidden i åsikter och profil, lär primärvalen bli en hård strid mellan det republikanska partiets konservati-

va och moderata falanger. Och utgången av denna partiinterna strid kan mycket väl bli en avgörande faktor i presidentvalet.

Men ännu viktigare är vilken kandidat som med trovärdighet kan göra anspråk på att förvalta det politiska arvet efter Clinton.

Bill Clinton har, trots skandalerna, varit en oerhört framgångsrik president. Hans politik – t ex reformer av välfärdssystemet och en balanserad budget – har avspeglat medelamerikanens åsikter. Och tillsammans med en god ekonomi har det bidragit till hans popularitet.

Även om Clintons ställning försämrats avsevärt i och med Lewinskyaffären, lär frågan som många väljare kommer att ställa sig i valet att bli vilken kandidat som är bäst lämpad att fortsätta på Clintons politiska kurs. Det gör självklart Al Gore till en svårslagen kandidat. Men republikanerna har en rad kandidater som skulle kunna ge Gore en rejäl match. Och kanske är det så att George W. Bush, John Kasich eller rentav Rudy Guiliani representerar Bill Clintons idéer bättre än Al Gore.